

POROČILA

ODPRTA VPRAŠANJA SODELOVANJA RAZLIČNIH STROKOVNIH SLUŽB PRI IZVRŠEVANJU ZAVODSKIH UKREPOV

Društvo za kazensko pravo in kriminologijo Slovenije je priredilo v Izoli od 23. do 25.2.1984 posvetovanje (na temo, ki je hkrati naslov tega poročila. Posvetovanje je bilo organizirano tako, da so udeleženci prejeli vnaprej pripravljena poročila o treh osnovnih temah, na posvetovanju samem pa so poročevalci podali le krajša poročila. Težišče dela je bilo v skupinah. O sprejetih stališčih pa so udeleženci posveta ponovno razpravljali v plenumu. Posebna delovna skupina (Bašič, Čonč, Šelih) je po končanem posvetovanju na osnovi vsega gradiva pripravila stališča in sklepe s posvetovanja.*

Strokovni in organizacijski vodja posvetovanja je bila prof. dr. Alenka Šelih. Delovne skupine so vodili Katja Bašič, Marjan Čonč, Franjo Knafelj, Jože Pavlič in Janez Vidmar.

Posvetovanja se je udeležilo 86 udeležencev, od tega je bilo 38 delavcev iz socialnih služb, 23 delavcev iz zavodov, 11 sodnikov za mladoletnike, 9 delavcev organov za notranje zadeve in 5 namestnikov javnega tožilca.

Tema posvetovanja je bila razdeljena na tri podteme, in sicer na sodelovanje med različnimi strokovnimi službami pred oddajo mladoletnika v zavod in po njej, na sodelovanje med izvrševanjem zavodskega ukrepa in na sodelovanje ob odpustu in po odpustu mladoletnika iz zavoda.

Poročilo k prvi podtemi je podala Katja Bašič. V poročilu poudarja, da je obravnavanje mladoletnika pred oddajo v zavod

* objavljeno v nadaljevanju

in ob njej izrednega pomena za mladoletnika in za družbo. Mladoletniku z oddajo v zavod resda skušamo pomagati, vendar ga hkrati postavimo "v vrsto stigmatiziranih članov te družbe". Odpira se osnovno teoretično in praktično vprašanje, v čigavem interesu je oddaja mladoletnika v zavod, kaj pridobi in izgubi s tem mladoletnik in kaj družba. Kdo je tisti, ki "odloča", kdaj mora mladoletnik v zavod, in kdo preverja kriterije, ki jih uporablja skupina ali celo posameznik, ki ima moč odločanja in stigmatiziranja ljudi. Eden izmed problemov, ki ga odpira poročevalka, je tudi ta, ali naj^{se} v obdobju diagnosticiranja tudi že rešuje mladoletnikove težave. Mislimo, da je vprašanje, kakšno korist ima mladoletnik od diagnosticiranja že v času, ko se ukvarja z njim skupina strokovnih delavcev različnih poklicev zanimivo. Tudi ni pravično, da se mladoletnika določen čas le "diagnosticira", če delavcem, ki to opravljajo, ni nič mar, kako ta mladoletnik živi, kakšne težave ima in kako jih rešuje. Etično nedopustno je, da se delavec zanima le za mladoletnikove težave, mu pa hkrati niti ne skuša pomagati, češ, saj bo verjetno oddan v zavod in mu bodo že potem pomagali, in še slabše je, če delavec misli, da danes dela z mladoletnikom kot diagnostik, jutri ali pojutrišnjem, če bo tako odločeno, pa bo delal z njim kot terapevt. Morda je v zvezi z "diagnosticiranjem" že v načelu nekaj narobe, če ga jemljemo kot samostojen postopek in ne kot del celovite obravnave mladoletnika, kot vsebino dela z mladoletnikom: bolj kot rezultat nekega drugega dela z mladoletnikom in ne kot cilj nekega dela, ki mu pravzaprav ni videti posebnega smisla. Eno je namreč zanesljivo, če je mladoletnik posebej poslan na diagnosticiranje (na strokovno komisijo ali v poseben diagnostični zavod), je malo verjetno, da ne bo kasneje oddan v

zavod. Odkar je uvedeno v Sloveniji strokovno "diagnosticiranje in triažiranje" ni v zavodih nič manj mladoletnikov, kot jih je bilo pred tem, saj so vsi, ki so bili že pred diagnosticiranjem označeni, da potrebujejo oddajo v zavod, tudi v

resnici bili oddani v zavod. Slovenski zavodi so ves čas približno enako polni in če je v kakšnem zavodu občasno manj gojencev, kot jih sicer potrebuje za "poslovanje" (zlasti ekonomsko, da dobivajo vsi zaposleni ustrezen dohodek in da zavod ustvarja potrebne sklade), se družba hitro odzove na "klic po pomoči" in zavod se kmalu zopet napolni in družbeni problem je rešen. Tako torej ostaja ves čas odprto temeljno družbeno vprašanje, koliko mladoletnikov naj bo v zavodih, da bo družba normalno delovala in kakšni naj bodo. Na področju odklonskosti je že dolgo znano, da lahko odkrijemo toliko deviantov, kolikor jih želimo in kolikor to ustreza vsakokratnim družbenim razmerah. Enostaven primer je v prometu, kjer se odkrije toliko kršilcev, kot jih zmore odkriti nadzorni organ. Kriminaliteta in deviantnost sta pač del življenja samega in obstajata neodvisno od naše volje. Od naše volje pa je vsaj delno odvisno, koliko in kakšne deviante bomo odkrili (seleksijski mehanizmi) in zlasti, kaj bomo z njimi storili. S tem razmišljanjem smo se že tudi dotaknili vprašanja, ki ga obravnava poročevalka, to so merila za oddajo v zavod. V zvezi s tem vprašanjem opozarja, da so nekateri anketiranci izražali "pomisleke zoper zavodsko vzgojo" sploh. S tem vprašanjem se ni globlje ukvarjala niti poročevalka niti ni bilo to kasneje v razpravah na posvetovanju jasneje oblikovano. Je pa vsekakor vredno razmisleka. Kadar gredo lovci na lov, vedno tudi kaj ustrelijo. Kadar gre en sam človek po gobe, morda tudi kaj najde, če dobro išče in če ve, kje naj išče, če pa gre več ljudi (morda veččlanska družina) iskat gobe, bo nekdo od njih zanesljivo gobe tudi našel. Tako je tudi v naši dejavnosti: na vsaki šoli bodo zanesljivo odkrili kakšnega motečega učenca, ki "mora" v zavod, toda ko bo ta izločen, bo šola še vedno imela novega najbolj motečega učenca in tako naprej. Vprašanje pravočasne detekcije motečih učencev je pač dvorezen meč, saj velja pravilo, kdor išče, ta najde. To lahko velja tudi

nih stališč nikoli ni mogoče v polni meri upoštevati.

za strokovne delavce služb, ki imajo moč, da iščejo in izbirajo mladoletnike, ki naj bi šli ali morajo iti v zavode.

Poročevalka se nadalje ukvarja z vlogo organov za notranje zadeve pri oddaji mladoletnika v zavod in pri tem dopušča možnost, da postopki z mladoletniki niso vedno ustrezni in njemu v korist, zato se zavzema za specializacijo posameznih delavcev in skupin, ki se bodo v okviru teh organov ukvarjali s problematiko mladoletnikov. Poročevalka je odprla tudi vprašanje dela mladinskega sprejemališča in njegove vloge, kar je bilo tudi v razpravah v delovnih skupinah deležno pozornosti.

Drugi poročevalec Franc Imperl se ukvarja z vprašanji sodelovanja različnih strokovnih služb med izvrševanjem zavodskega ukrepa. V začetku poročila obravnava vprašanja v zvezi z medsebojnim obveščanjem, tako med organi in službami, ki obravnavajo mladoletnika, kot z obveščanjem samega mladoletnika, in vztraja, da ima mladoletnik pravico biti obveščen o večini stvari, ki zadevajo njegovo osebnost in njegovo delovanje. To je povezano s praktičnim vprašanjem medsebojnega obveščanja v zvezi z obiski zavodskih delavcev na terenu in terenskih delavcev v zavodu, pri čemer pa ni prav nič pomembno vprašanje, kdo je pobudnik obiskov in izmenjav obvestil. Gotovo je le, da je medsebojno obveščanje nujno tako v obdobju sprejema v zavod kot med bivanjem mladoletnika v zavodu. Obveščanje naj bi prispevalo k ustvarjanju medsebojnega zaupanja med vsemi udeleženci, ki obravnavajo mladoletnika, pripomoglo pa naj bi tudi k boljšemu obveščanju samega mladoletnika že pred sprejemom v zavod, da pred oddajo ne bi bil deležen neresničnih obljub v zvezi z življenjem v zavodu.

sticiranjem omejeni, da potrebujejo oddajo v zavod, tudi v

Poročevalec Marjan Čonč obravnava sodelovanje različnih strokovnih služb ob odpustu iz zavoda in po njem. Takoj v začetku navede, da je malo ugotovitev in ocen, kaj se dogaja z mladoletnikom po odpustu, in da o tem premalo vemo. Vztraja pa na tem, da sta odpust in delo z mladoletnikom po prihodu iz zavoda odločilni del celotnega (pre)vzgojnega dela z motenim otrokom ali mladostnikom, ki je v zavodski obravnavi. V zvezi s sodelovanjem različnih služb ob odpustu in po njem, poročevalec poudarja potrebo po pravočasnosti priprav na odpust, razčlenjuje potrebo po tako imenovanem "podaljšanem tretmaju" po odpustu mladoletnika, ukvarja se z vprašanjem obveščanja organov za notranje zadeve o odpustu mladoletnika in njihovim odnosom do odpuščenega mladoletnika, ugotavlja, da sta zbiranje in izmenjava obvestil o spremljanju mladoletnikov po odpustu slaba in le delno urejena, čeprav so taka povratna obvestila koristna zavodom in vsem, ki so bili udeleženi pri obravnavanju mladoletnika. Na koncu pa se poročevalec ukvarja še z vprašanjem razvijanja in uvajanja nadomestnih in dopolnilnih oblik zavodske vzgoje in z vprašanjem predvidevanja in načrtovanja dela na področju preprečevanja negativnih pojavov med mladino.

Posvetovanju dajejo še posebno vrednost zaključki, do katerih so prišli udeleženci z delom v skupinah. Ti bodo ostali zapisani in bodo še dolgo časa opozarjali same udeležence in druge na posamezna vprašanja, ki so bila predmet posvetovanja. Udeleženci posvetovanja pa so veliko pridobili tudi z udeležbo v skupinskem delu, saj je vsakdo kaj prispeval, če ne v strokovnem - saj tega dejansko zaradi kratkega časa za delo skupin tudi ni bilo mogoče pričakovati od vsakega udeleženca - pa vsaj v čustvenem pomenu, ko je doživljal drugega udeleženca, mu dajal podporo in tako sam podoživljal določene stališče in se odločal za ali proti stališču. Stališča skupine so vedno odraz moči posameznih udeležencev, saj vseh posameznih stališč nikoli ni mogoče v polni meri upoštevati.

Zaključke in stališča so oblikovali na I. temo K. Bolih, na II. temo A. Bolih, na III. temo M. Čonč, končno redakcijo je pripravila A. Bolih.

Na plenumu pa je bila vsakomur dana možnost, da pove še svoje stališče, pa če je šlo za stališče njegove ali kakšne druge skupine. To možnost so udeleženci tudi v veliki meri uporabili, zato so bile razprave na plenumu živahne. To pa samo dokazuje, da so bila obravnavana vprašanja pereča in zanimiva in da so udeležence pritegnila razumsko in čustveno. V tem pa je tudi vrednost celotnega posvetovanja.

Franci Brinc